

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

101. Quo tempore in dispensatione debeat verificari causa finalis, an sufficiat causam subfuisse, cum dispensatur? an verò requiratur etiam, ut perseveret, dum initur matrimonium? Et quid, quando ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

pernam, cum in aliqua persona plura sunt atrocio-

2. His tamen non obstantibus, negatiuam sententiam tenet P. Amicus tom. 5. disp. 6. sect. 8. num. 127.

3. Nec obstat fundamentum quod pro sua sententia adducit Sanchez, quoniam vnum vinculum ex

4. Si dicas, si necessarium est quod impedimentum occultum proponatur Pontifici simul cum

hentes aliquid graue damnum, cum nomina conuini non publicentur. Vide etiam Merollam tom. 2. disp. 4. c. 6. num. 451.

RESOL. CI.

Quo tempore in dispensatione debeat verificari causa finalis; an sufficiat causam subsuisse, cum dispensatur, an vero requiratur etiam, vt perseueret, dum initur matrimonium.

Et quid, quando committitur inferiori? Ex part. 8. tr. 3. Ref. 77.

1. Hanc quaestionem late pertractat Merolla tom. 2. disp. 4. c. 6. num. 313. & seq. omnino videndus; & alij penes ipsum. Ego breuiter assero, primo non sufficere, neque requiri ad valorem dispensationis, causam finalem verificatam tempore petitionis dispensationis, sed requiri eam verificari eo tempore, quo Pontifex, vel alius superior dispensationem concedit, vel committit alteri eam concedendam, tum quia illa clausula, si preces veritate nitantur, hunc sensum reddit, scilicet si preces mihi propositae verae sunt in presenti tempore. Et probatur ex cap. quia circa, de consanguinitate, vbi dicitur falsam fuisse allegatam causam; ad dispensandum, scilicet prolem habitam; & redditur ratio, quia filiam iam erat mortua. Ita sentiunt Corduba in Summa quest. 45. opinione 2. punct. 1. Vega 1. tom. Summa, cap. 88. casu 4. Secundo respondemus, quod si aliqua causa dispensationis maneat, valida est dispensatio, licet illa non essent sufficientes a principio ad concedendam eam, si illa tantum fuissent propositae Pontifici, modo tamen illa coniunctae cum his, quae a principio positae sunt, sufficientem constituerint causam ad impetrandam dispensationem. Ita docuit Sanchez lib. 8. de Matrimon. disp. 30. num. 8. Cuius ratio est, quia alias magnum osium aperiretur scutulis; continuu enim homines essent solliciti, an maneat sufficiens causa; & an possint uti dispensatione sibi concessa. In dubio autem, an dispensationis causa cessauerit, vel non censetur minime cessasse, ac per consequens dispensatio iudicatur valida in eo dubio, postquam fuit semel legitime concessa, quia possessio fauet ei. Tertio respondemus, quod si dispensatio sit deducta ad vltimum effectum, & is commodè diuidi non possit, vt si quis, cum quo dispensatum est in voto castitatis, matrimonium celebravit, qui quidem nequit discedere ab vxore sine scandalo, neque cohabitare cum illa sine periculo incontinentiae petendi debitum, tunc licet causa finalis cesset, non cessat tamen dispensatio. Et haec videtur esse mens Pontificis, hocque videtur esse conueniens regimini Ecclesiae, ne graua detrimenta ex ea opposita resolutione sequantur. Quarto respondemus, requiri verificationem causae finalis, eo tempore contingere, quo Ordinarius exequitur dispensationem; quia dispensatio completur, & reuera fit; ergo tunc necesse est, causam finalem praesentem esse. Ita cum in § 5. annot. alijs Couarruias 4. Decretal. 2. part. cap. 6. §. 9. praeferat. num. vltim.

2. Sed non deseram hic apponere verba Ioannis Praepositi in 3. part. D. Thoma, quest. 8. de dispensatione Matrimon. dub. 4. num. 35. vbi sic ait. Dubitatur, an quando dispensatio committitur inferiori, sufficiat causam subsuisse, cum res proponeretur Romae, vel Nuntio, vel cum litterae ex parte eorum conficerentur? An vero insuper requiratur, vt causa persistat, dum dispensat is, cui committitur negotium? v. g. legem in aliqua petit dispensationem, vt possit contrahere cum cognato in quarto gradu, eo quod propter defectum

Sup. hoc infra in Ref. 115. § penult. & vlt. & haec in Ref. not. seq. vt, ita melius hanc quaest. dissoluere possis, & lege etiam Ref. not. vlti huius Ref.

Sup. hoc infra in Ref. 118. & ita alius eius primae annot. & in § 5. annot. alius

Quoad hoc legem in la-ta doctrina Ref. 141. & dotis

LA NAE
omnia
to. III. IV. V
E. III

principio que ad huc. deis non possit facile sibi aequalem inuenire; peti-
 sit num dispensatio sit valitura, si antequam dispen-
 sauit is, cui committitur, sufficientem dorem com-
 parauerit? Respond. videri verius non valere, vt docet
 Sanchez lib. 8. disp. 30. num. 12. quia antequam in-
 ferior seipsa dispensauerit, dispensatio nondum est
 perfecta, censeturque adhuc in fieri, atqui cessante
 causa, antequam perfecta sit dispensatio, vt ex com-
 muni Doctorum tradit Sanchez supra.

3. Dubitari verò potest, an sufficiat causam sub-
 fuisse, cum dispensatur, an verò etiam requiratur, vt
 perseveret, dum initur matrimonium? Sanchez su-
 pra, n. 14. censet requiri, vt perduret vtroque tempore;
 sed non est improbable sufficere si subsuerit tempore
 dispensationis, quod etiam censet probabile Sanchez
 supra in fine, num. 13. quia per hanc dispensationem
 homo legitime eximitur à lege, ergo potest validè
 matrimonium inire, quamuis cesset causa, propter
 quam dispensatio est impetrata. Huculque Præposi-
 tus. Vide etiam Hurtadum de Matrim. d. sp. 26. diffi-
 c. 3. n. 14. & Basilium lib. 8. c. 20.

RESOL. CII.

Qua falsitas vitiet rescriptum in quacunque dispen-
 satione?

Et hic apponuntur aliqua regula, ex quibus multos
 casus Confessarij, & Responsores casuum conscientia
 extricare poterunt. Ex part. 4. tract. 4. & Misc.
 Ref. 53.

§. 1. Hæc quæstio est quotidiana pro materia
 dispensationum ad Ordines, matrimonia,
 &c. ideo hic ponam regulas aliquas, ex quibus mul-
 tos casus Confessarij & Responsores casuum conscientia
 extricare poterunt.

Sup. hoc pro-
 motu vnica
 causa, illa
 finalis, &
 non motiua
 censenda
 est, & ideo
 si falsa erit,
 vitabit rescriptum,
 quia censetur
 Papa privilegium
 & dispensationem
 velle
 concedere ex
 causa allegata,
 etiam si ex
 motu proprio,
 & ex causa
 scientiæ dicat
 concedere. Ita
 Castrus Palaus
 in opere morali
 tom. 1. tract. 3.
 d. sp. 6. punct. 16.
 §. 3. num. 1.
 Gutierrez canon.
 qq. lib. 2. c. 15.
 num. 103.
 & 104. Sanchez
 de matrim. tom. 3.
 lib. 8. disp. 21.
 n. 41. & alij.

Sup. hoc le-
 ge supra do-
 ctrinam Ref.
 99 & 55. eius
 secunda not.
 & in Ref. 91.
 §. Itaque &c.

Sup. hoc in
 Ref. 2. not.
 seq. §. Vnde.
 & in alio §.
 eius aano.

Sup hoc in-
 fra in Ref.
 117. & 118.

2. Dico igitur primò quòd si in rescripto appo-
 natum vnica causa, illa finalis, & non motiua censenda
 est, & ideo si falsa erit, vitabit rescriptum, quia
 censetur Papa privilegium & dispensationem velle
 concedere ex causa allegata, etiam si ex motu proprio,
 & ex causa scientiæ dicat concedere. Ita Castrus Pa-
 laus in opere morali tom. 1. tract. 3. d. sp. 6. punct. 16.
 §. 3. num. 1. Gutierrez canon. qq. lib. 2. c. 15. num. 103.
 & 104. Sanchez de matrim. tom. 3. lib. 8. disp. 21.
 n. 41. & alij.

3. Dico secundò illorum taciturnitatem impe-
 dire concessionem, quæ à iure, stylo, & consuetudine
 mandantur exprimi, & illorum expressionem falsam
 vitare concessionem quibus secundum ius, stylum,
 & consuetudinem mouetur Princeps in rescripto
 concedendo, ita vt iure cautum sit quòd eis expressis
 gratiam Princeps non concessisset. Ita Gaspar de
 benef. tom. 2. part. 8. c. 3. n. 20. Castrus vbi supra num. 3.
 Salas de legib. d. sp. 20. sect. 15. num. 115. & Pontius
 vbi infra.

4. Dico tertio, quòd si plures causæ proponantur,
 si vtraque est insufficientis per se, & integrit vniam
 causam sufficientem, si aliqua earum est falsa, corrumpit
 dispensatio, quia illis nititur voluntas dispensantis;
 iudicabitur autem vtramque esse insufficientem,
 quando ex quacunque illarum seorsum non solet
 concedi dispensatio. At si vna causa sit sufficiens ex
 consuetudine & stylo, & ea vera, alia verò quæ addi-
 tur sit falsa, communior sententia est quòd valet dis-
 pensatio, nec vitatur rescriptum. Ita Basilium Pontius
 de matrim. lib. 8. c. 17. §. vlt. num. 41. Sanchez loco cit.
 n. 32. Suarez de Relig. tom. 2. lib. 6. de voto c. 27. n. 11.
 licet Castrus Palaus vbi supra §. 5. n. 2. hoc intelligat
 de causa extrinseca dispensationis, & quæ per se non
 solet mouere Principem ad dispensationem conce-

dendam, quis dicere poterit hic & nunc ex vtraque
 simul motum non esse. Ita ille. Sed Pontius vbi supra
 absolute loquitur, & confirmat supradicta Laurentius
 Portel in resp. mor. part. 3. cas. 8. num. 2. vbi docet,
 quòd quando in rescripto narrantur plures causæ
 copulatiuæ, quorum alæ veræ sunt, alæ falsæ, spe-
 ctanda est causa qua nititur rescriptum, cæque exi-
 stente vera, non obstat cæterarum falsitatem; & ad-
 dit, quòd cum causæ narrantur disiunctiuè, sufficit
 alteram esse veram, ne rescriptum sit subreptitum.

5. Dico quartò, quòd in dubio an sit causa finalis,
 quæ exprimitur in rescripto, seu dispensatione per-
 tinentis ad ipsam dispensationem intrinsecæ, an verò
 solum impulsiva & motiua extrinsece dispensationem
 concernens censendum est esse motiuam, & non
 finalem, quia semper stare debet præsumptio in fau-
 rem valoris actus. Et idem dicendum est, cum du-
 bium est, an dispensatio valida sit, quia dubium est,
 an causa falsò allegata sit finalis. Ita Castrus loco cit.
 19. §. 5. num. 3. & Portel vbi supra, qui citat Sanchez
 de matrim. lib. 8. disp. 21. num. 20. & 25. licet Villa-
 lobos in summa tom. 1. tract. 2. d. sp. 43. num. 7. cum
 Molina contrarium sentiat; sed vtraque opinio est
 probabilis.

RESOL. CIII.

An expressio falsi vitiet dispensationem?

Et pro praxi explanantur aliqui casus particulares,
 & alij deducuntur, & annotantur. Ex part. 8. tit. 3.
 Ref. 61.

§. 1. Superius diximus, quando taciturnitas veri,
 & multos casus in particulari tractauimus: nunc è contra vi-
 dendum, quanam expressio falsi noceat dispensationi,
 & postea ad casus particulares deueniemus. Prima
 sententia affirmat, dispensationem esse irritam, & in-
 ualidam, etiam si causa falsò expressa sit impulsiva,
 quia scilicet, eà non leniter mouetur Princeps ad
 gratiam concedendam, quamuis, ea non narrata,
 etiam concessisset. Ratio est, quia litteræ concessionis
 habent tacitam conditionem, si preces veritate ni-
 tantur, cap. 2. de rescriptis. Cuius signum est quia Pon-
 tifices prius narrat in suis litteris ea, quæ pars propo-
 suit, & postea subdit, si ita est dispensatum.

2. Probatur etiam hæc sententia ex cap. postulasti
 de rescriptis, (quod iuxta multorum sententiam in-
 telligitur de omnibus gratiis) vbi refertur, quendam
 à Pontifice obtinuisse beneficium, tacendo vicariam
 perpetuam victui sufficientem, quam possidebat; &
 consultus Pontifex respondit, gratiam fuisse subrepti-
 tiam, cum tamen causa silentio prætermissa non vi-
 deretur esse finalis, sed impulsiva. Et confirmatur ex
 cap. non potest, in princip. & cap. si motu proprio, de
 prebendis in 6. & cap. si proponente, de rescriptis,
 vbi hæc doctrina expresse continetur. Ita sentiunt
 Mascardus de probationibus consil. 846. num. 1. Gu-
 tierrez questio. Canon. lib. 1. cap. 15. num. 12. Et eidem
 sententiæ adhæret Rebellos 2. part. de obligationibus
 instit. lib. 3. de impedimentis matrimonij, q. 5. sect. 4.
 num. 25.

3. Sed mihi placet opinio, quæ docet solius causæ
 finalis, non autem impulsivæ falsæ expressione dispen-
 sationem irritari, quæ sententia probabilior est, &
 conformior dictis de taciturnitate veritatis. Hanc
 docet Ioannes Medina C. de rebus restitut. q. 24. ad
 4. & 5. argumentum: vbi ait, donationem factam
 ob causam falsam finalem esse nullam; secus factam
 ob causam impulsivam: eadem autem ratio est de
 dispensatione, & quacumque alia gratia.